

Construccions de pedra: un viatge per la memòria rural de les Terres de l'Ebre

Quan camines pels senders que serpentegen entre oliveres i marges, el temps sembla alentir-se. A cada pas, les pedres t'expliquen històries de mans aspres, de jornades llargues al camp, de pagesos que, amb paciència infinita, encaixaven cada peça sense morter, deixant que la gravetat i l'ofici fossin el ciment. Així neix la pedra en sec, una tècnica que és molt més que un sistema constructiu: és un llenguatge antic, una empremta cultural que la UNESCO ha reconegut com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat.

Aquest art, nascut de la necessitat, ha modelat el paisatge de les Terres de l'Ebre durant segles. Barraques que ofereixen ombra i refugi, marges que dominen la muntanya per convertir-la en feixes cultivables, cocons que guarden eines i secrets, pous que alimenten horts i famílies, corrals com a habitat dels animals. Cada pedra, col·locada a mà, és un pacte amb la natura.

La Fatarella: un mosaic de pedra viva

A la Fatarella, la pedra en sec no és

només patrimoni: és part de la seua identitat. El terme conserva barraques de planta quadrada i circular, aixoplucs de paret, cisternes excavades i recobertes, escales de marge i, sobretot, una xarxa extensa de murs que defineixen camps i camins. Aquestes estructures, a més de protegir la terra de l'erosió, són menudes obres mestres d'enginyeria popular.

L'Associació per la Pedra Seca i l'Arquitectura Tradicional ha recuperat i senyalitzat molts d'aquests elements, oferint rutes que permeten endinsar-se en un paisatge on cada pedra té una raó de ser. Caminant per aquests corriols, hom pot imaginar la feina dura dels margeners o picapedrers locals, capaços d'escollir, tallar i encaixar la pedra amb una precisió gairebé artesanal, mantenint un equilibri que resisteix dècades.

El margener és l'artesà especialitzat en aixecar i mantenir construccions de pedra en sec. El seu treball requereix ull per triar la pedra adequada, destresa per col·locar-la de manera estable i coneixement del te-

rreny per adaptar-s'hi. Les eines són simples —maceta, punxó, barra de ferro— però la tècnica és fruit de l'experiència acumulada al llarg d'anys, sovint transmesa de pares a fills. Ser margener vol dir treballar amb paciència, entendre el pes, la pressió i la forma de cada pedra, i saber que el resultat ha de resistir el pas del temps i les inclemències.

Els marges vora l'Ebre: quilòmetres de memòria

Seguint el riu, el paisatge es transforma en una successió de marges de pedra en sec que s'estenen durant quilòmetres, especialment a les zones de conreu d'olivera, vinya i garrofer. Aquests murs no només han modelat el relleu, sinó que han creat un microclima que protegeix conreus i afavoreix la biodiversitat. Els marges són, en realitat, un arxiu de memòria agrícola: cada tram revela el treball acumulat de generacions que, pedra a pedra, van convertir la muntanya en un mosaic productiu.

Tivenys: el regne dels cocons

A Tivenys, la pedra en sec adopta

formes úniques. Els cocons —barraques rodones amb coberta de falsa cúpula— apareixen com rovells de pedra entre horts i bancals. L'associació Territori Inhòspit en fa un inventari exhaustiu i en divulga la importància, organitzant rutes que ajuden a entendre com aquestes petites construccions, aparentment senzilles, responen a necessitats concretes i a una tècnica depurada.

Campredó: la casa i el "povet" que tornen a viure

A Campredó, la casa de pedra en sec de la finca Cugat és un testimoni robust d'una arquitectura nascuda per durar. A prop, el povet —o pouet— restaurat recentment torna a respirar. Recuperar-lo ha estat un acte de respecte per la memòria d'un paisatge humà, una remembrança de quan l'aigua es treia a mà i cada glop era fruit de l'esforç.

F. Xavier Solé, llicenciat en Belles Arts i especialitzat en restauració patrimonial, és un referent en el món de la pedra seca amb una trajectòria que inclou projectes emblemàtics com el castell de Miravet o la mura-

Emigdi Subirats
escriptor

lla de Tarragona. Ha combinat la pràctica directa com a margener amb la divulgació en trobades i visites guiades, especialment a la seua terra natal de Vilalba dels Arcs. El seu llibre, *Manual del marger*, recull coneixements útils tant per a principiants com per a experts. Solé vincula la pedra seca al patrimoni natural, subratllant la seua funció utilitària i el seu paper en la definició del paisatge rural. Observar aquestes construccions amb deteniment ens permet entendre-les com a part indisociable d'un producte cultural col·lectiu.